

Schriftelijke inbreng Rondetafelgesprek “ontwikkeling proefdiervrije onderzoeksmethoden”, vaste commissie voor Economische Zaken, 14 september 2017.

Dr. Jan van der Valk, 3Rs-Centre Utrecht Life Sciences, Fac. Diergeneeskunde, Universiteit Utrecht.

Stellingen

1. Stel als landelijke norm vast om voorafgaande proefdiervrije methoden te vermelden in de aanvraag voor een vergunning tot het doen van dierproeven.
2. Proefdiervrije methoden dienen vrij toegankelijk te zijn. Het patenteren van academisch intellectueel ‘eigendom’ dat verkregen is met gemeenschapsgeld, en het patenteren van methoden die (kunnen) leiden tot vervanging, vermindering of verfijning van dierproeven moet worden voorkomen.
3. Wil Nederland in 2025 zich inderdaad kunnen profileren als wereldleider proefdiervrije innovaties is een sterke centrale regie noodzakelijk.

Uitleg

Ad. 1. Huidige onderzoek met proefdiervrije modellen

In Utrecht wordt onderzoekers gevraagd om bij hun aanvragen voor een vergunning tot het doen van dierproeven, voorafgaande proefdiervrije methoden te vermelden in de aanvraag. Op deze manier wordt meer inzicht verkregen in de toepassing van proefdiervrije methoden en kan een betere afweging worden gemaakt of de 3V's zijn meegenomen in de opzet van het gehele onderzoek.

De Universiteit Utrecht heeft deze stap opgenomen omdat het gebruik van dierproefvrije methoden niet hoeft te worden geregistreerd. Het 3Rs-Centrum ULS heeft in samenwerking met de Instantie voor Dierenwelzijn Utrecht onderzoek gedaan naar de toepassing van deze methoden in laboratoria waar dierproeven worden uitgevoerd. De uitkomsten laten zien dat in veel gevallen onderzoek vooraf plaatsvindt met proefdiervrije modellen. Door deze voorafgaande studies worden veel proefdieren bespaard. De Universiteit legt de lat hoog en wil minder gebruik van proefdieren. Daartoe dus de specifieke vraag aan onderzoekers naar proefdiervrije onderzoeksmethoden.

Graag zien we deze ‘best practice’ uit Utrecht landelijk toegepast: Stel als landelijke norm vast om voorafgaande proefdiervrije methoden te vermelden in de aanvraag voor een vergunning tot het doen van dierproeven.

Context:

Hoe wordt het adagium van vervangen, verminderen en verfijnen in de praktijk geïmplementeerd? In Utrecht wordt al veel onderzocht met proefdiervrije modellen. De Faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Utrecht heeft in haar Strategisch Plan 2017-2021 o.a. “*kennis en inzichten rond het duurzaam en verantwoord omgaan met dieren in de samenleving*” centraal gesteld via Sustainable Animal Stewardship (SAS). Binnen dit brede streven krijgt het welzijn van proefdieren en de 3V's bijzondere aandacht.

De UU waarborgt het welzijn via de Instantie voor Dierenwelzijn Utrecht, dat nauw samenwerkt met het 3Rs-Centre Utrecht Life Sciences, het “alternatieven voor dierproeven” centrum bij de Faculteit Diergeneeskunde. Door constante afstemming worden alternatieven voor dierproeven (tegenwoordig 3V-methoden genoemd) waar mogelijk toegepast.

Ad. 2 Patenteren van academische onderzoeksresultaten

Bovenstaande is alleen goed mogelijk als de proefdiervrije methoden ook vrij toegankelijk zijn. Op dit moment worden veel nieuwe methoden ontwikkeld die mogelijk ook het proefdiergebruik terug kunnen dringen. Het ontwikkelen van deze methoden kost veel (gemeenschaps)geld.

Het patenteren van (wetenschappelijke) uitvindingen geeft de mogelijkheid het intellectuele eigendom te beschermen en de ontwikkelkosten terug te verdienen. Van de andere kant werpt het een belemmering op in het gebruik. Met name wanneer het niet direct om een eindproduct gaat, of om

een alternatief voor een dierproef, kan men zich afvragen of zo'n drempel wenselijk is. In veel gevallen moeten andere wetenschappers die onderzoek doen met gemeenschapsgeld hier (ook) een prijs voor betalen om deze methoden te gebruiken in hun onderzoek. We zien in enkele gevallen dat gebruik van deze methoden zo duur is, dat ander onderzoek daardoor wordt belemmerd.

In het geval van modellen die (kunnen) leiden tot vermindering of zelfs vervanging van dierproeven, is het onwenselijk dat een patent het gebruik hiervan belemmert. De Organisatie voor Economische Ontwikkeling (OESO/OECD) schrijft hierover in haar "Test Guidelines for the Testing of Chemicals":

*"The OECD presently will not develop Test Guidelines that require the use of a unique instrument or process owned by a patent. One reason for this is that the method should be readily available to all potential users: another is to avoid market monopoly of an OECD test method by a private company."*ⁱ

Eén van de voorwaarden voor het toepassen van proefdiervrije modellen is dus dat deze zo laagdrempelig mogelijk worden aangeboden.

Hoewel het patenteren van nieuwe methoden het intellectuele eigendom beschermt, kan deze dus ook een drempel opwerpen voor de toepassing daarvan.

Proefdiervrije methoden dienen vrij toegankelijk te zijn. Het patenteren van academisch intellectueel 'eigendom' dat verkregen is met gemeenschapsgeld, en het patenteren van methoden die (kunnen) leiden tot vervanging, vermindering of verfijning van dierproeven moet worden voorkomen.

Ad. 3 Agenderen en regisseren

De staatssecretaris van EZ heeft in zijn brief aan de Tweede Kamer dd. 6 juli 2017 aangegeven de regie op zich te nemen voor de transitie Proefdiervrije innovatie. Vanuit die rol heeft hij samen met de staatssecretaris van OCW aan het NCad, de KNAW en het RIVM de opdracht gegeven om samen met het veld een Agenda Proefdiervrije Innovatie op te stellen.

Er zijn vele partijen betrokken, waaronder ook CCD, ZonMW, Topsectoren, IvD Platform, Nederlandse Vereniging voor Proefdierkunde, Biotechnische vereniging, etc. Mede daardoor is het een complex proces. Het is daarom van groot belang dat de leden van de Commissie EZ van de TK in de komende jaren zich met regelmaat op de hoogte blijven stellen over de opzet van de agenda de voortgang in het uitwerken van de agenda en de ontwikkelingen in het veld die van invloed kunnen zijn op de agenda. Een bijzonder aandachtspunt is de coherentie tussen de agenda en de besteding van de beschikbare financiële middelen. Wil Nederland in 2025 zich inderdaad kunnen profileren als wereldleider proefdiervrije innovaties is een sterke centrale regie noodzakelijk.

ⁱ (1 OECD (2005). *Guidance Document No. 34 on the Validation and International Acceptance of New or Updated Test Methods for Hazard Assessment (3rd Version)*, 25 January 2005, 96pp. Paris, France: Organisation for Economic Cooperation and Development.

Website

[http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?doclanguage=en&cote=env/jm/mono\(2005\)14](http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?doclanguage=en&cote=env/jm/mono(2005)14)